

**АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ В СИСТЕМІ КОМПЛЕКСНОГО
АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

Сучасна державна політика, яка здійснюється в Україні, направлена на динамічний розвиток окремих галузей і економіки країни в цілому. У зв'язку з цим особливого значення набуває раціональний підхід до організації та функціонування суб'єкта господарювання, зростає роль підвищення ефективності та безпеки його діяльності. У свою чергу ефективно функціонування організацій в умовах ринкової економіки докорінно обумовлено економічним обґрунтуванням і якістю прийнятих рішень. Науково-практичною основою прийняття таких рішень на основі дослідження різних аспектів діяльності організацій є комплексний економічний аналіз господарської діяльності. У літературі економічного змісту зустрічаються різні трактування наукового терміну «комплексний економічний аналіз». Більшість авторів зазначає, що «конкретно-економічний аналіз являє собою аналіз фінансово-господарської діяльності, спрямований на вивчення економіки окремих економічних суб'єктів» [5].

Окремі автори не використовують поняття «комплексний економічний аналіз діяльності організації», а застосовують іншу термінологію, наприклад, «Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства» [4], «господарський економічний аналіз». Однак, Шеремет А.Д. зазначає, що «в перекладі з грецького поняття «господарська» рівнозначно поняттю «економічна», тому необхідно вибрати одне з них [7].

Визначення «комплексний економічний аналіз» вказує, що він дозволяє вивчити тенденції розвитку організації в короткостроковому і довгостроковому періодах та різні сторони діяльності організацій. Метою такого аналізу є оцінка ефективності господарських процесів за допомогою аналізу матеріальних і грошових ресурсів.

Комплексний економічний аналіз потрібно розглядати і з точки зору функції управління. Так, зокрема, в системі менеджменту між отриманням інформації та прийняттям управлінського рішення зв'язуючи елементом є саме економічний аналіз, а точніше його результати.

Таким чином аналіз господарської діяльності можна розділити відповідно до інтересів його користувачів на управлінський і фінансовий аналіз. Сутність економічного аналізу (аналізу фінансово-господарської діяльності організації) становить інформаційно-аналітичне забезпечення менеджменту в ході прийняття і обґрунтування управлінських рішень. Економічний аналіз з практичних позицій являє собою вид управлінської діяльності, який необхідно використовувати напередодні прийняття управлінських рішень. Таким чином комплексний аналіз - це набір певних принципів, методів і прийомів дослідження фінансово-господарської діяльності підприємства та загального рівня його економічної безпеки.

Отже, аналіз ми можемо розглядати як функцію менеджменту, а результати економічного аналізу є базою прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень спрямованих на забезпечення економічної безпеки підприємства. У свою чергу управлінський аналіз базується на внутрішньому виробничому і фінансовому аналізі. Окрім цього, фінансовий аналіз класифікується як внутрішній і зовнішній.

Завдання економічного аналізу визначають його зміст, а саме [2]:

1) дослідження законів економічного розвитку, природи соціально-економічних явищ і процесів, виявлення та опис закономірностей і динамічних змін їх розвитку;

2) наукове обґрунтування поточних і перспективних планів, нормативів;

3) контроль за виконанням планів, управлінських рішень та ефективним використанням фінансових і господарських ресурсів;

4) вивчення впливу внутрішніх та зовнішніх чинників об'єктивного і суб'єктивного характеру на фінансові результати та рівень економічної безпеки;

5) оцінка результатів діяльності господарюючих суб'єктів, досягнутого рівня їх розвитку та економічної безпеки;

6) пошук можливостей підвищення ефективності різних видів діяльності підприємства;

7) розробка рекомендацій щодо використання виявлених резервів.

Крім цього роль економічного аналізу доцільно розглядати і з позицій різних рівнів управління. Деякі автори притримуються думки, що аналіз господарської діяльності являє собою мікроекономічний аналіз, який вивчає економічні процеси і явища на рівні окремих суб'єктів господарювання .

Інші вважають, що економічний аналіз вивчає явища на макрорівні, тобто на рівні суспільно-економічної формації, національної економіки, галузі і є загальнотеоретичним; аналіз же господарської діяльності підприємства (на мікрорівні) – конкретно економічним.

Ми притримуємося позиції, що економічний аналіз на макрорівні вивчає економічні явища в масштабі країни, він необхідний для обґрунтування управлінських економічних рішень на державному рівні. Роль мікроекономічного аналізу полягає в оцінці фінансово-господарської діяльності підприємств з метою підвищення її ефективності та недопущення ситуації коли окремі показники знижуються до рівня який може нанести шкоду економічній безпеці. Вважаємо, що саме тому аналіз на мікро- рівні отримав назву аналіз господарської діяльності.

Необхідно відзначити, що в даний час велика увага приділяється розвитку регіонів, зросла їх економічна самостійність, а керівництво областей наділене досить широкими повноваженнями. Тому необхідно виділити ще один рівень аналізу - мезорівень, який передбачає оцінку розвитку регіонів. Мезоекономічний аналіз також дозволяє дати порівняльну характеристику рівнів розвитку господарюючих суб'єктів та рівнів їх економічної безпеки.

Узагальнюючи думки провідних вчених, ми можемо стверджувати, що комплексний економічний аналіз господарської діяльності являє собою процес системного дослідження спеціально підготовленої аналітичної інформації з

метою прийняття оптимальних управлінських рішень відповідно до обраної стратегії розвитку.

Мета такого аналізу - підвищити ефективність поточної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємств, і як наслідок забезпечити їх економічну безпеку та конкурентоспроможність.

Залежно від мети дослідження в теорії та практиці комплексного економічного аналізу застосовуються різні показники, що характеризують ефективність діяльності суб'єкта господарювання.

Переважає більшість авторів погоджується з тим, що показники прибутковості та рентабельності є основними індикаторами ефективності діяльності суб'єкта господарювання.

Ми дотримуємося позиції, що слід розділити дані категорії, так як показники прибутковості характеризують відношення сукупного доходу до вкладеного капіталу, джерел коштів і витрат організації, а показники рентабельності - відношення прибутку до даних категорій. При цьому коефіцієнти рентабельності з урахуванням основної мети підприємницької діяльності є більш значущими, так як базою їх розрахунку є фінансовий результат діяльності суб'єкта господарювання, виражений величиною отриманого прибутку, який в залежності від етапу формування звільняється від різних видів витрат організації.

Так, у підприємства з високим рівнем витрат можуть виникнути збитки вже на стадії реалізації основної продукції і, володіючи на перший погляд значним доходом, дане підприємство буде мати низький рівень рентабельності. З цієї причини показники рентабельності досить прозоро відображають результати діяльності підприємства, а також використання і розміщення коштів суб'єктів господарювання.

Розрахунок і аналіз індикаторів рентабельності фінансово-господарської діяльності підприємств різних сфер підприємництва, стосовно до рівнів управління економікою, дозволить підвищити ефективність функціонування суб'єктів ринку, знизити ризики інвестиційних вкладень в національну економіку і забезпечити економічну безпеку та стабільність розвитку регіонів.

Сучасний економічний аналіз зазнав змін, які викликали появу нових напрямків аналізу, які в свою чергу розширили коло об'єктів дослідження та застосовуваних систем аналітичних показників, що охоплюють всі ієрархічні рівні дослідження соціально-економічних систем.

В даний час керівники і власники суб'єктів господарювання також визнають значення і приділяють велику увагу аналізу ефективності діяльності, так як основна мета функціонування будь-якого підприємства проявляється в отриманні прибутку, що є можливим лише в разі перевищення доходів над витратами.

У цих умовах важко переоцінити роль економічного аналізу, основною метою якого є комплексне системне дослідження умов і результатів функціонування підприємства.

Суб'єктами аналітичного дослідження рентабельності є користувачі інформації, які в різній мірі зацікавлені в діяльності підприємства.

До зацікавлених осіб відносяться власники підприємства, керівництво, кредитори, постачальники, покупці, податкові органи, персонал. Кожен з перелічених суб'єктів аналізує інформацію зі своїх позицій відповідно до своїх інтересів. При цьому керівництво суб'єкта господарювання має можливість здійснити глибокий аналіз, використовуючи дані всієї системи господарського обліку. До другої групи можна віднести суб'єктів, які захищають інтереси першої групи.

Таким чином, суб'єктами внутрішнього аналізу (користувачами інформації) є: адміністрація організації, власники, якщо вони працюють на підприємстві, а також залучаються аудитори в разі надання їм повної інформації про діяльність суб'єкта господарювання.

Зовнішні суб'єкти аналізу - це власники, акціонери, адміністрація, керівництво, кредитори, постачальники, покупці, конкуренти, контрагенти, фіскальні органи та ін. Напрямки аналізу залежать від інформаційних потреб суб'єкта і мети аналізу.

Коло суб'єктів аналізу досить широке, а їх головною метою є отримання економічної інформації, яка дозволяє дати, як поточну, так і прогнозну оцінку рентабельності об'єкта дослідження. При цьому для кожного користувача аналітичної інформації існує своє, часто вузьке коло інтересів у залежності від характеру взаємин з економічним суб'єктом.

Таким чином, індикаторами ефективності фінансово-господарської діяльності та економічної безпеки підприємства є система коефіцієнтів рентабельності, яка відповідає потребам користувачів аналітичної інформації у відповідності до ієрархії рівнів управління.

Література

1. Булатів А.С. Економічний аналіз діяльності підприємств: навч.посіб. [Текст] / А.С. Булатів.–К. : Знання, 2007.– 408 с.
2. Гінзбург А.І. Економічний аналіз: Підручник для вузів / О.І. Гінзбург. 3-е изд. Стандарт третього поко- ня. - СПб. : Пітер, 2011. - С.10.
3. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства / Вид. 2-ге пер. та доп.:навч.посіб. [Текст] / Т.Д.Костенко та ін..–К. : Центр учбової літератури, 2007.– 400 с.
4. Любушин Н.П. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: Учебное пособие / Н.П. Любушин. - 3-е изд., Перераб. и доп. - М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. - С. 8
5. Сосненко, Л.С. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: краткий курс: [Для вузів] / Л. С. Сосненко, Е. Н. Свиридова, І. Н. Кивелиус. - 2-е изд., Перераб. и доп. - М. : КНОРУС, 2009. - С.9.
6. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. Навчальний посібник.– 2-ге вид., випр. і доп.– К. : Знання, 2005.–662 с.
7. Шеремет, А.Д. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: учебник / А.Д. Шеремет. - М. : ИНФРА-М, 2010. - С.10.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>